

FINANCOVÁNÍ PSYCHIATRICKÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE V ROCE 2020/2021

původní práce

Martin Anders¹
Jiří Mrázek²
Jitka Soukupová³
Ivan Duškov²

¹Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN v Praze

²Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky

³Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

Kontaktní adresa:

doc. MUDr. Martin Anders, Ph.D.
Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN v Praze
Ke Karlovu 11
128 08 Praha 2
e-mail: martin.anders@vfn.cz

Práce byla podpořena výzkumnými projekty MZ ČR – RVO VFN64165 a Q27/LF1.

SOUHRN

Anders M, Mrázek J, Soukupová J, Duškov I. Financování psychiatrické péče v České republice v roce 2020/2021

Náklady na psychiatrickou péči odrážejí psychiatrickou, psychologickou a psychotherapeutickou péči poskytovanou všemi segmenty systému, tj. ambulantní, akutní lůžkovou a následnou lůžkovou péči. Zdravotní pojišťovny hradí v rámci ambulantní péče vlastní služby poskytované pacientům a léčivé přípravky předepsané na recept. Náklady zdravotních pojišťoven však nejsou konečnými náklady, které do psychiatrické péče směřují. V současnosti neexistuje evidence o konzumovaných službách, především psychoterapii, které si pacienti hradí přímo. Další přímé náklady pacientů směřují do nákupu volně prodejných přípravků, které slouží ke zmírnění různých typů psychických problémů. Celkové náklady zdravotních pojišťoven vynaložené na psychiatrickou péči činily v roce 2020 cca 16 miliard Kč, přičemž největší podíl finančních prostředků plyne poskytovatelům následné péče (7 mld. Kč). Za léčivé přípravky zdravotní pojišťovny zaplatily cca 3 mld. Kč. V rámci postupných změn souvisejících s reformou psychiatrické péče bude docházet ke změnám poměru vynaložených finančních prostředků na jednotlivé oblasti. Aktuálně lze konstatovat, že k nárůstu dochází ve všech segmentech, v žádném případě však nedochází k přesouvání financí na úkor jiné oblasti. Nejvyšší nárůst zaznamenal segment ambulantní psychiatrické péče, který ve srovnání s rokem 2017 narostl o 44%.

Klíčová slova: přímé náklady, psychiatrie, psychoterapie, psychologie, akutní péče, následná péče, úhrady zdravotní péče, léčivé přípravky, zvláště účtované léčivé přípravky.

SUMMARY

Anders M, Mrázek J, Soukupová J, Duškov I. Financing psychiatric care in the Czech Republic in 2020/2021

The cost of psychiatric care reflects the psychiatric, psychological and psychotherapeutic care provided by all segments of the system, i.e. outpatient, acute inpatient and follow-up inpatient care. Health insurance companies pay for outpatient care and psychopharmacology treatment prescribed by prescription. The costs of mental health are not the final cost to insurance companies, that go into psychiatric care. At present there is no record of the amount consumed services, especially psychotherapy, that are paid directly by patients. Other direct costs to patients go towards the purchase of over-the-counter products that are used to alleviate various types of mental health problems. Total costs spent by health insurance companies on psychiatric for psychiatric care in 2020 was approximately 16 billion CZK, with the largest share of financial of the funds goes to providers of follow-up care (CZK 7 billion). For medicinal products, health insurance companies paid approximately CZK 3 billion. In the framework of the gradual changes related to the psychiatric reform of the reform of psychiatric care, there will be changes the proportion of funds spent on individual areas. Currently, it can be stated that, there is an increase in all segments, but in no case is there shifting of funding to the detriment of any other area. Highest increase has been recorded in the outpatient segment psychiatric care, with the largest increase in the outpatient sector compared to the previous year 2017 increased by 44%.

Key words: direct costs, psychiatry, psychotherapy, psychology, acute care, follow-up care, health care reimbursement, pharmaceuticals medicines, separately billed medicines.

Tab. 1. Celkový objem nákladů na psychiatrickou péči VZP ČR

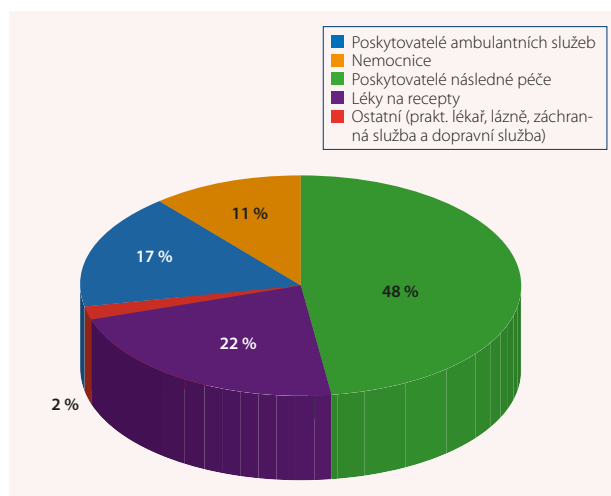
Náklady v mil. Kč	2017	2018	2019	2020 předběžná hodnota	2021 plán	2019/17	2021/17
Ambulantní péče u poskyt. ambulantních služeb	1 227	1 303	1 440	1 622	1 765	117,4 %	143,9 %
Ambulantní péče v nemocnicích	161	160	181	186	186	112,2 %	115,2 %
Ambulantní péče u poskyt. následné péče	48	53	57	54	57	119,2 %	118,3 %
Lůžková péče v nemocnicích	603	733	776	899	1 098	128,7 %	181,9 %
Lůžková péče u poskyt. následné péče	3 490	3 721	3 993	4 182	4 213	114,4 %	120,7 %
Recepty na léčivé přípravky	1 597	1 735	1 840	1 814	1 930	115,3 %	120,9 %
Zdravotnická záchraná služba a dopravní služba	95	97	103	108	112	108,3 %	117,3 %
Celkem	7 222	7 803	8 391	8 864	9 360	116,2 %	129,6 %

ÚVOD

Psychiatrická péče prochází v posledních letech změnami na základě strategického přístupu uvedeného v dokumentu Strategie reformy psychiatrické péče z roku 2012.¹ Zhodnocení přínosu nově zvolených služeb je možné pouze na základě kvalitních dat, která získáme z pečlivě analyzovaného pilotního provozu multidisciplinárních služeb pro různé potřebné cílové skupiny. Velmi důležitým momentem celého procesu je jeho udržitelné financování. Text přináší ekonomické informace od jednoho z nejdůležitějších stakeholderů – Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky, jež zahrnuje 56 % všech pojištěnců v ČR, což znamená, že pokud násobíme uvedené částky koeficientem 1,79, získáme přibližné celkové vynaložené náklady za všechny zdravotní pojišťovny. Uvádíme i předběžné částky za kritický rok 2020. Celkové náklady zdravotních pojišťoven vynaložené na psychiatrickou péči tak činí cca 16 miliard Kč (tab. 1 a graf 1).

ÚHRADY AMBULANTNÍ PÉČE

Psychiatrická a psychologická péče se z hlediska úhrad odlišuje od ostatních ambulantních specializovaných služeb tím, že u ní nejsou uplatňovány žádné regulační mechanismy, což znamená, že veškerá vykázaná péče

Graf 1. Struktura nákladů na psychiatrickou péči dle segmentů v roce 2019 (z dat VZP ČR)

je hrazena čistě výkonově, tj. bez regulace průměrnou úhradou na jednoho ošetřeného pojištěnce v referenčním období. Současně odbornosti poskytující psychiatrickou péči jsou vyjmuty z regulací úhrad za zvlášť účtované léčivé přípravky, předepsané léčivé přípravky a zdravotnické prostředky a za vyžádanou péči. Základní hodnota bodu dle úhradové vyhlášky je poskytovatelům navyšována

Tab. 2. Náklady na léčivé přípravky v ambulantní péči

Náklady na preskribované LP odb. 305, 306, 307, 308, 309, 350 v mil. Kč	2016	2017	2018	2019	2020	2020–2016	2020–2016
ATC sk. N – nervový systém	1 272	1 356	1 477	1 582	1 552	122,0 %	280
v tom:							
N03A – antiepileptika	108	132	151	1339	170	157,3 %	62
N05A – antipsychotika, neuroleptika	565	549	577	629	603	106,8 %	38
N05B – anxiolytika	9	9	8	12	19	215,4 %	10
N06A – antidepressiva	369	424	484	519	516	139,8 %	147
N06B – psychostimulancia, látky k léčbě ADHD, nootropika	73	84	92	105	89	122,3 %	16
N06D – léčiva proti demenci	142	152	158	172	148	104,6 %	7
Ostatní ATC	21	21	20	21	21	103,0 %	1
Celkem	1 293	1 377	1 497	1 603	1 573	121,7 %	280

Tab. 3. Náklady na zvlášť účtované léčivé přípravky v ambulantní péči

Náklady na preskribované LP odb. 305, 306, 307, 308, 309, 350 v mil. Kč	2016	2017	2018	2019	2020	2020–2016	2020–2016
N05A – antipsychotika, neuroleptika	125	149	148	217	242	192,8 %	116
N07B – léčiva k terapií závislosti	2	3	3	3	3	102,1 %	0
Ostatní	0	1	1	1	1	383,8 %	1
Celkem	128	152	182	221	246	191,5 %	117

Tab. 4. Úhrady a náklady na ambulantní psychiatrickou péči

Náklady na ambulantní péči u PAS v mil. Kč	2016	2017	2018	2019	2020	2020–2016	2020–2016
305 – psychiatrie	775	801	859	946	1 035	133,6 %	261
306 – dětská a dorostová psychiatrie	46	50	52	55	57	123,8 %	11
308 – návykové nemoci	10	9	9	10	10	107,8 %	1
309 – sexuologie	10	10	11	11	12	125,5 %	2
350 – centrum duševního zdraví			1	3	38		38
901 – klinická psychologie	346	353	368	412	466	134,9 %	121
914 – psychiatrická sestra	4	3	3	4	1	34,6 %	– 3
Celkem	1 190	1 227	1 303	1 440	1 622	136,2 %	431

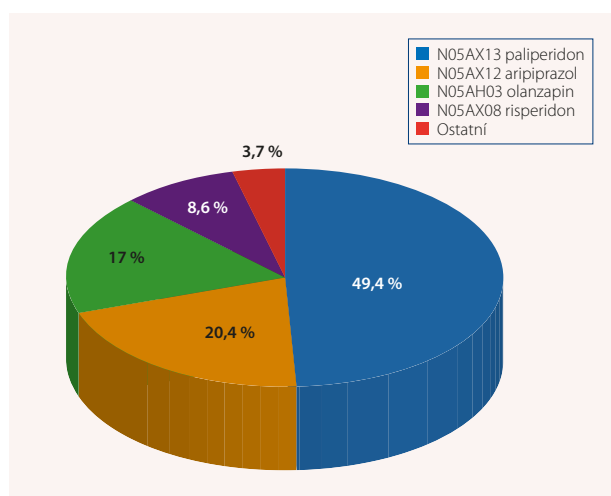
za celoživotní vzdělávání, rozložení ordinační doby, přijímání nových pojištěnců do péče a využívání objednávkového systému.

Dále jsou uplatňovány platby za výkon 09543, což je signální výkon klinického vyšetření v hodnotě 35 Kč (*kompenzace za zrušené regulační poplatky; bez limitace počtu vykázaných výkonů*) a výkon 09615, který je VZP ČR signální výkon klinického vyšetření u dětí ve věku od 6 do 18 let ve výši 35 Kč. Za každou položku na receptu v elektronické podobě získává lékař 1,70 Kč (tab. 2).

Zrušení regulací na léčivé přípravky preskribované v odbornostech psychiatrické péče od roku 2017 se projevuje růstem nákladů zdravotních pojišťoven. Nejvyšší nárůst nákladů je v segmentu antiepileptik a souvisí především se zvýšenou preskripcí stabilizátorů nálady a využitím pregabalínu v léčbě generalizované úzkostné poruchy. Druhý nejvyšší procentuální nárůst se týká antidepresiv, kde sice dochází k tzv. generifikaci trhu, ale významně přibývá léčených pacientů, a dochází k rozšiřování preskripcí originálního antidepresiva vortioxetinu.

Na psychofarmakologické léčivé přípravky (N05A, N06A), které jsou na recept předepisovány jinými odbornostmi, bylo vynaloženo cca 260 mil. Kč ročně, a zejména se jednalo o všeobecné praktické lékařství a neurologii. Zde je nezbytné konstatovat, že téměř polovina všech antidepresiv je předepisována praktickými lékaři, kteří tak tvoří nepostradatelnou součást psychiatrické péče (tab. 3).

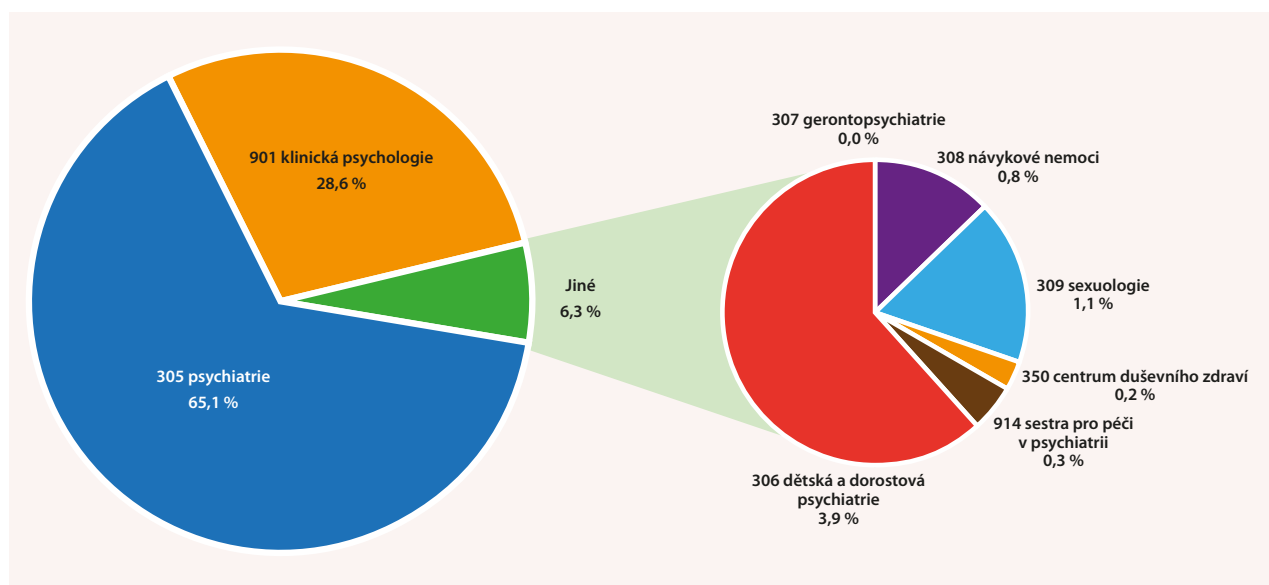
Zrušení regulací na zvlášť účtované léčivé přípravky (ZÚLP) se v odbornostech psychiatrické péče od roku 2017 projevuje růstem nákladů. V této kategorii se jedná o dlouhodobě působící injekční antipsychotika určená

Graf 2. Struktura ZULP z ATC N05A (antipsychotika, neuroleptika) dle hodnoty nákladů v roce 2019

k léčbě schizofrenie, která ve finančním objemu zaznamenala 93% nárůst oproti roku 2016, což je jistě žádoucí trend při znalosti dlouhodobých průběhových variant schizofrenie (graf 2 a tab. 4).

Ve srovnání s rokem 2016 došlo k nejvyšším nárůstům v oblasti psychiatrie pro dospělé a klinické psychologie, kde se náklady zvýšily cca o 35%. Zřetelný je pravidelný meziroční nárůst nákladů v oblasti dospělé psychiatrické péče až o 89 mil. Kč mezi lety 2019 a 2020.

Graf 3. **Procentuální rozložení nákladů na ambulantní psychiatrickou péči u poskytovatelů ambulantních služeb dle odbornosti poskytovatele v roce 2019**

ÚHRADY A NÁKLADY AKUTNÍ LŮŽKOVÉ PSYCHIATRICKÉ PÉČE

Akutní lůžková psychiatrická péče je hrazena podle vlastního úhradového mechanismu formou případového paušálu. Úhrada zdravotními pojišťovnami je závislá na tzv. casemixu/redukovaném casemixu, základní sazbě pro CZ-DRG, koeficientu plnění transformačního plánu a koeficientu plnění kritérií poskytování akutní psychiatrické péče. K použití redukovaného casemixu se přistupuje u VZP ČR v případě, že průměrný casemix za rok 2021 překročí 105% průměrného casemixu roku 2019. Základní sazba CZ-DRG je 57 297 Kč a koeficient plnění transformačního plánu nabývá hodnoty 1,1, pokud poskytovatel provedl restrukturalizaci lůžek podle transformačního plánu v rámci reformy psychiatrické péče; pokud ne, je jeho hodnota 1. Koeficient plnění kritérií poskytování akutní psychiatrické péče nabývá hodnoty 1, pokud poskytovatel zároveň splní podmínky vyjmenované v úhradové vyhlášce, jinak nabývá hodnoty 0,9.

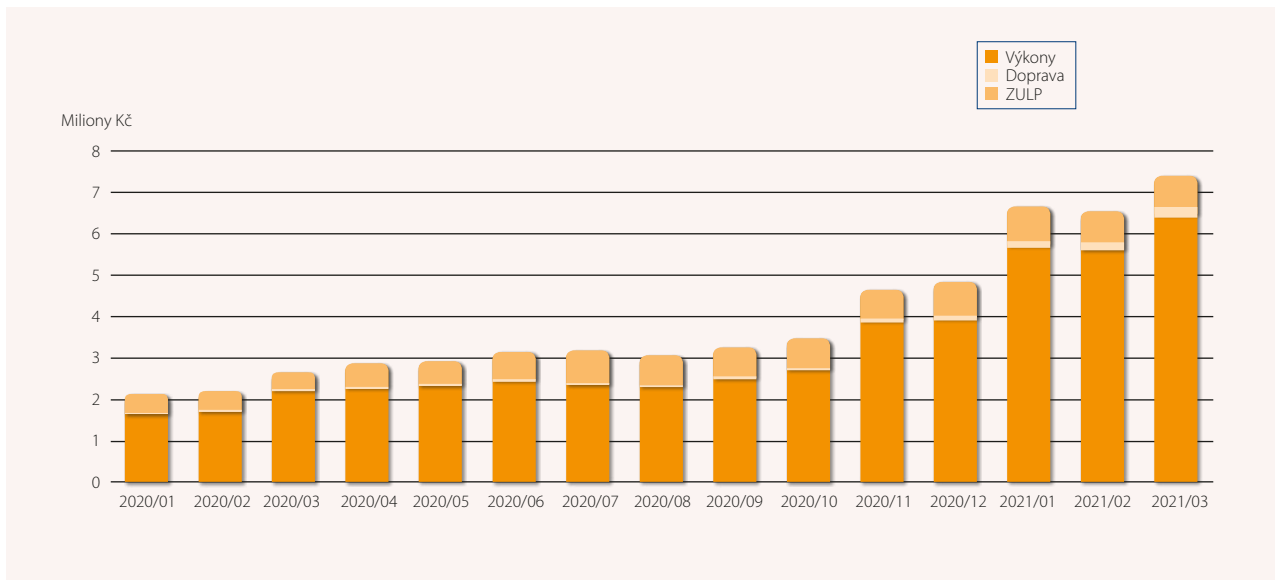
Podle modelací VZP ČR je očekáván nárůst úhrady v akutní psychiatrické péči v roce 2021 vůči roku 2019 o 48%.

ÚHRADY A NÁKLADY NÁSLEDNÉ LŮŽKOVÉ PSYCHIATRICKÉ PÉČE

Úhrada psychiatrické následné péče je realizována prostřednictvím paušální sazby za ošetrovací den (PS/OD) stanovené v souladu s úhradovou vyhláškou. Stanovení PS/OD pro poskytovatele psychiatrické péče je podmíněno předložením a plněním transformačního plánu restrukturalizace lůžek v rámci reformy psychiatrické péče schváleného Ministerstvem zdravotnictví ČR. Poskytovatelé, kteří předložili plán na restrukturalizaci lůžek, mají pět sad PS/OD s různou výší plnění, jako výsledek násobku PS/OD a koeficientu navýšení, přičemž hodnoty jsou odvozeny podle počtu dní

Tab. 5. **Základní vývojové trendy u psychiatrických lůžek v letech 2012–2020 (k 31. 12. 2020)**

Typ lůžka/odbornost	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2021
Lůžka standardní akutní péče	1 185	1 149	1 188	1 234	1 229	1 381	1 381	1 423	1 546	130 %
3F5	637	600	600	616	616	616	616	634	634	100 %
3F6	80	80	80	80	80	80	80	80	80	100 %
3H5	435	436	475	505	500	652	652	676	799	184 %
3H6	25	25	25	25	25	25	25	25	25	100 %
3T5	8	8	8	8	8	8	8	8	8	100 %
Lůžka následné péče – OLU	9 091	8 874	8 786	8 818	8 821	8 529	8 454	8 422	8 027	88 %
3U5	7 613	7 440	7 278	7 303	7 279	7 050	6 983	6 951	6 546	86 %
3U6	399	389	439	447	471	451	437	437	451	113 %
3U7	561	526	526	525	525	493	493	493	493	88 %
3U8	518	519	543	543	546	535	541	541	537	104 %
Celkem	10 276	10 023	9 974	10 052	10 050	9 910	9 835	9 573	9 573	93 %

Graf 4

hospitalizace (do 120. dne a od 121. dne), kategorie pacienta a splnění transformačního plánu. Koeficienty navýšení nabývají hodnoty od 1,08 do 1,12. Poskytovatelé, kteří nepředložili plán restrukturalizaci lůžek, mají koeficient navýšení odvozený pouze od kategorie pacienta a koeficienty mají hodnoty 1,08 a 1,09. Navíc se poskytuje u pacientů s extrémní obezitou bonifikace všem poskytovatelům, kteří splňují technické vybavení (tab. 5).

ÚHRADY A NÁKLADY CENTER DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ (graf 4)

Centra duševního zdraví jsou vedena pod odborností 350 a jejich zdravotní péče hrazena čistě výkonově hodnotou bodu ve výši 1,22 Kč. Kód přepravy je hrazen s hodnotou bodu 1,00 Kč a dále je hrazen výkon 09543 – signální výkon klinického vyšetření ve výši 35 Kč (graf 5).

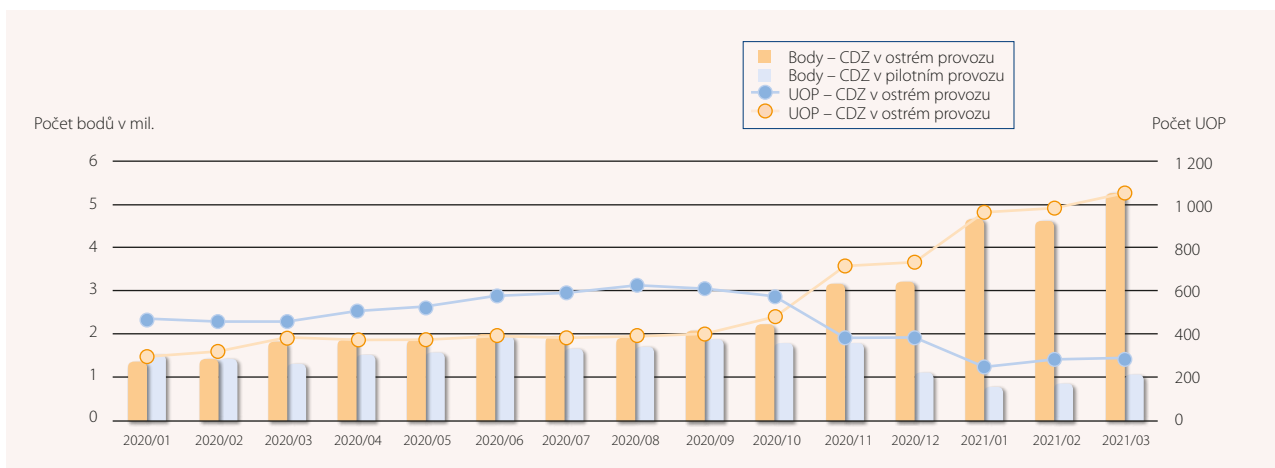
Aktuálně existuje 28 center duševního zdraví a většina již v ostrém provozu, která vykazují cca 6 kontaktů na unikátního ošetřeného pojištěnce v měsíci.

ZÁVĚR

Předložená data dokumentují na vynaložených nákladech Všeobecné zdravotní pojišťovny ČR, že jsou zcela nepotvrzené domněnky, že dochází k jejich poklesu nebo nevyváženým přesunům mezi jednotlivými segmenty psychiatrické péče. Do systému péče se postupně zařazují i nové služby, ale jejich podíl na nákladech je aktuálně stále minoritní.

LITERATURA

- <https://www.reformapsychiatrie.cz/sites/default/files/2021-03/Strategie%20reformy%20psychiatrick%C3%A9%20p%C3%A9%C4%8D.pdf>

Graf 5